

הומש כס"י משולב

פרשת ראה, דברים יא (כו) – טז (יז), קב"ו פסוקים

פרק יא

(כו) ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה. האמורות בהר גריזים ובהר עיבל:

(כז) את הברכה על מנת אשר תשמעו אשר תשמעו אל מצות יקוק אלהיכם אשר אנכי מצוה אתכם היום:

(כח) והקללה אסלא תשמעו אל מצות יקוק אלהיכם וסרתם מז' הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום ללכת אחרי אלהים אחרים אשר לא ידעתם. הא למדת שכל העובד עבודה זרה הרי הוא סר מכל הדרך שנצטוו ישראל. מכאן אמרו כל המודה בעבודה זרה ככופר בכל התורה כולה: ס

(כט) והיה כי יביאך יקוק אלהיך אלהארץ אשראתה באשמה לרשתה ונתתה את הברכה כתרגומו ית מברכיא, את המברכים עליהר גריזים ואתהקללה עליהר עיבל: על הר גריזים. כלפי הר גריזים הופכי פניהם ופתחו בברכה, ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה וגו'. כל הארורים שבפרשה אמרו תחלה בלשון ברוך, ואחר כך הפכו פניהם כלפי הר עיבל ופתחו בקללה:

(ל) הלאהמה נתן בהם סימן בעבר הירדן אחר העברת הירדן הרבה והלאה למרחוק, וזהו לשון אחרי. כל מקום שנאמר אחרי, מופלג הוא דרך מבוא השמש להלן מן הירדן לצד מערב. וטעם המקרא מוכיח שהם שני דברים, שנקודו בשני טעמים, אחרי נקוד בפשטא, ודרך נקוד במשפל והוא דגוש, ואם היה אחרי דרך דבור אחד, היה נקוד אחרי במשרת בשופר הפוך, ודרך בפשטא ורפה בארץ הכנעני הישב בערבה מול הגלגל רחוק מן הגלגל אצל אלוני מרה. שכם הוא, שנאמר (בראשית יב, ו) עד מקום שכם עד אלון מורה:

(לא) כי אתם עברים את הירדן לבא לרשת אתהארץ נסים של ירדן יהיו סימן בידכם שתבואו ותירשו את הארץ אשר יקוק אלהיכם נתן לכם וירשתם אתה וישבתם בה:

(לב) ושמרתם לעשות את בלהקים ואתהמשפטים אשר אנכי נתן לפניכם היום:

פרק יב

(א) אלה החקים והמשפטים אשר תשמרון לעשות בארץ אשר נתן יקוק אלהי אבותיך לך לרשתה בלהימים אשראתם חיים עליהארצה:

(ב) אבד תאבדון אבד ואחר כך תאבדון, מכאן לעוקר עבודה זרה שצריך לשרש אחריה את בלהמקומות אשר עבדו שם הגוים אשר אתם ירשים אתם את אלהייהם עליההרים ומה תאבדון מהם, את אלהיהם אשר על ההרים הרמים ועלהגבעות ותחת פלעץ רענן:

(ג) ונתתם אתמוצבתם מזכת. של אבנים הרבה ושמרתם אתמוצבתם מזכנה. של אבן אחת, והוא בימוס ששניה במשנה (ע"ז מז ב) אבן שחצבה מתחלתה לבימוס ואשריהם חסכה. אילן הנעבד תשרפון באש ופסלי אלהיהם תגדעון ואבדתם את שמשם מרהמקום ההוא: ולכדתם

את שמשם. לכנות להם שם לגנאי, בית גליא קורין לה בית כריא, עין כל עין קוץ:

(ד) לא תעשון זן ליקוק אלהיכם: לא תעשון כן. להקטיר לשמים בכל מקום, כי אם במקום אשר יבחר (פסוק הבא). דבר אחר ונתצתם את מזבחותם ואבדתם את שמם לא תעשון כן, אזהרה למוחק את השם ולנותץ אבן מן המזבח או מן העזרה. אמר רבי ישמעאל, וכי תעלה על דעתך שישראל נותצין את המזבחות, אלא שלא תעשו כמעשיהם, ויגרמו עונותיכם למקדש אבותיכם שיחרב:

(ה) כי אסאלהמקום אשר יבחר יקוק אלהיכם מכל שבטיכם לשום את שמו שם לשכנו תדרשו זה משכן שילה ובאת שמה:

(ו) והבאתם שמה עלתיכם וזבחיכם שלמים של חובה ואת מעשרתיכם מעשר בהמה ומעשר שני לאכול לפני מן החומה ואת תרומת ידכם אלו הבכורים, שנאמר בהם (להלן כו, ד) ולקח הכהן הטנא מידך ונדריכם ונדבתיכם ובכרות בקרכם וצאנכם. לתתם לכהן ויקריבם שם:

(ז) ואכלתםשם לפני יקוק אלהיכם ושמחתם בכל משלח ידכם אתם ובתיכם אשר ברכך יקוק אלהיך. לפי הברכה הבא:

(ח) לא תעשון ככל אשר אנחנו עשים פה היום איש פלהישך בעניו. מוסב למעלה על (לעיל יא, לא) 'כי אתם עוברים את הירדן וגו', כשתעברו את הירדן מיד מותרים אתם להקריב בבמה כל ארבע עשרה שנה של כבוש וחילוק, ובבמה לא תקריבו כל מה שאתם מקריבים פה היום במשכן, שהוא עמכם ונמשח והוא כשר להקריב בו חטאות ואשמות נדרים ונדבות, אבל בבמה אין קרב אלא הנידר והנידב. וזהו איש כל הישר בעיניו, נדרים ונדבות שאתם מתנדבים על ידי שישר בעיניכם להביאם ולא על ידי חובה, אותם תקריבו בבמה:

(ט) כי לאבאתם כל אותן ארבע עשרה עדיעתה כמו 'עדיין' אלהמנוחה זו שילה ואלהנחלה זו ירושלים אשר יקוק אלהיך נתן לך:

(י) ועברתם את הירדן וישבתם בארץ אשר יקוק אלהיכם מנחיל אתכם משתחלקוה ויהא כל אחד מכיר את חלקו ואת שבטו והניח לכם מכל איביכם מסביב וישבתם בטח: והניח לכם. לאחר כבוש וחילוק ומנוחה מן הגוים אשר הניח יקוק לנסות בם את ישראל (שופטים ג, א), ואין זאת אלא בימי דוד, אז-:

*

שני

(יא) והיה המקום וגו'. בנו לכם בית הבחירה בירושלים. וכן הוא אומר בדוד (שמואל ב' ז, א - ב) ויהי כי ישב המלך בביתו, וה' הניח לו מסביב מכל אויביו, ויאמר המלך אל נתן הנביא ראה נא אנכי יושב בבית ארזים, וארון האלהים יושב בתוך היריעה אשר יבחר יקוק אלהיכם בו לשכן שמו שם שמה תביאו וגו'. למעלה אמרו (פסוק ו) לענין שילה וכאן אמור לענין ירושלים, ולכך חלקם הכתוב, ליתן היתר בין זו לזו, משחרבה שילה ובאו לנוב, וחרבה נוב ובאו לגבעון, היו הבמות מותרות עד שבאו לירושלים את פלהאשר אנכי מצוה אתכם עלתיכם וזבחיכם

אדם לאכול בשר, אלא מתוך רחבת ידים ועושר **בְּכַל-אֵינֶת נִפְשָׁךְ** תאכל בְּשֶׂר. אבל במדבר נאסר להם בשר חולין, אלא אם כן מקדישה ומקריבה שלמים:

(כא) **כִּי-יִרְחַק מִמֶּךָ הַמִּקְוֶה אֲשֶׁר יִבְחַר יְקוֹק אֱלֹהֶיךָ לְשׂוֹם שְׁמוֹ שֵׁם** ולא תוכל לבוא ולעשות שלמים בכל יום כמו עכשיו שהמשכן הולך עמכם **וְזָבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאֲנֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן יְקוֹק לְךָ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתְךָ לַמְדוּנוּ** שיש צווי בזביחה היאך ישחוט, והן הלכות שחטיה שנאמרו למשה בסיני **וְאָכַלְתָּ בְּשַׁעֲרֶיךָ בְּכָל אֵינֶת נִפְשָׁךְ:**

(כב) **אֵךְ כַּאֲשֶׁר יֹאכַל אֶת-הַצֶּבֶל וְאֶת-הָאֵילָן כֵּן תֹּאכְלֶנּוּ הַטָּמֵא** וְהַטְּהוֹר יִחְדּוּ יֹאכְלֶנּוּ. אינך מזהר לאכלן בטהרה. אי מה צבי ואיל חלבן מותר, אף חולין חלבן מותר, תלמוד לומר 'אך':

(כג) **רַק חֵזֶק לְבַלְתִּי אָכַל הָדָם** ממה שנאמר חזק אתה למד שהיו שטופים בדם לאכלו, לפיכך הוצרך לומר חזק, דברי רבי יהודה. רבי שמעון בן עזאי אומר, לא בא הכתוב אלא להזהירך וללמדך עד כמה אתה צריך להתחזק במצות, אם הדם שהוא קל להשמר ממנו, שאין אדם מתאוה לו, הוצרך לחזקך באזהרתו, קל וחומר לשאר מצות כִּי הָדָם הוּא הַנֶּפֶשׁ וְלֹא-תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם-הַבֶּשֶׂר. אזהרה לאבר מן החי:

(כד) **לֹא תֹאכְלֶנּוּ אֶת-הַדָּם** אזהרה לדם התמצית על-הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמִּים:

(כה) **לֹא תֹאכְלֶנּוּ אֶת-הַדָּם** האיברים לִמְעַן יִיטֵב לְךָ וְלִבְנֵיךָ אַחֲרֶיךָ כִּי-תַעֲשֶׂה הַיִּשְׂרָאֵל בְּעֵינֵי יְקוֹק. צא ולמד מתן שכרן של מצות, אם הדם שנפשו של אדם קצה ממנו, הפורש ממנו זוכה לו ולבניו אחריו, קל וחומר לגזל ועריות שנפשו של אדם מתאוה להם:

(כו) **רַק קֶדְשֵׁיךָ אֲשֶׁר-יִהְיוּ לְךָ וְנִדְרֶיךָ תִּשָּׂא וְיָבֵאתָ אֶל-הַמִּקְוֶה אֲשֶׁר יִבְחַר יְקוֹק.** אף על פי שאתה מותר לשחוט חולין, לא התרתי לך לשחוט את הקדשים ולאכלן בשעריך בלא הקרבה, אלא הביאם לבית הבחירה:

(כז) **וְעִשִׂיתָ עֲלֵתֶיךָ הַבֶּשֶׂר וְהָדָם עַל-מִזְבֵּחַ יְקוֹק אֱלֹהֶיךָ וְדַם וְזִבְחֶיךָ יִשְׁפֹךְ עַל-מִזְבֵּחַ יְקוֹק אֱלֹהֶיךָ וְהַבֶּשֶׂר תֹּאכַל:**

וְעִשִׂיתָ עֲלֵתֶיךָ. אם עולות הם תן הבשר והדם על גבי המזבח, ואם זבחי שלמים הם, דם זבחיך ישפך על המזבח תחלה ואחר כך והבשר תאכל. ועוד דרשו רבותינו 'רק קדשיך' (הפסוק הקודם) בא ללמד על הקדשים שבחוצה לארץ, וללמד על התמורות ועל ולדות קדשים שיקריבו:

(כח) **שְׁמוֹר** זו משנה שאתה צריך לשמרה בבטנך שלא תשכח. כענין שנאמר (משלי כב, יח) כי נעים כי תשמרם בבטנך, ואם שנית אפשר שתשמע ותקיים, הא כל שאינו בכלל משנה אינו בכלל מעשה וְשָׁמַעְתָּ אֵת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה שֶׁתֵּהָא אֱלֹהֶיךָ עֲלֵיךְ מִצְוָה קְלָה כַּמְצוּהָ חֲמוּרָה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ לְמַעַן יִיטֵב לְךָ וְלִבְנֵיךָ אַחֲרֶיךָ עַד-עוֹלָם כִּי תַעֲשֶׂה הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְקוֹק אֱלֹהֶיךָ: הַטּוֹב. בעיני השמים. והיָשָׁר. בעיני אדם: ס

*

שלישי

(כט) **כִּי-יִכְרִית יְקוֹק אֱלֹהֶיךָ אֶת-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אִתָּהּ בְּאֶרֶץ שְׁמָה לְרִשְׁתָּ אֹתָם** מִפְּנֵיךָ וְרִשְׁתָּ אֹתָם וְיָשַׁבְתָּ בְּאֶרֶצָם:

(ל) **הַשְּׁמֹר לְךָ פְּנֵי-תַנְקִשׁ אַחֲרֵיהֶם פֶּן תִּנְקֶשׁ.** אונקלוס תרגם לשון מוקש. ואני אומר שלא חש לדקדק בלשון, שלא מצינו נ"ן בלשון יוקש ואפילו

מְעַשְׂרֵתֶיכֶם וְתִרְמַת יְדֵכֶם וְכֹל מִבְּחַר נְדָרֵיכֶם מלמד שיביאו מן המובחר אֲשֶׁר תִּדְרֶוּ לְיְקוֹק:

(יב) וְשִׁמַּחְתֶּם לִפְנֵי יְקוֹק אֱלֹהֵיכֶם אִתֶּם וּבְנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְעַבְדֵיכֶם וְאִמָּהֵתֵיכֶם וְהַלְוִי אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֵיכֶם כִּי אֵין לֹו חֵלֶק וְנַחֲלָה אִתְּכֶם:

(יג) **הַשְּׁמֹר לְךָ לִיתֵן לֹא תַעֲשֶׂה עַל הַדָּבָר פְּרַתְעֲלָה עֲלֵתֶיךָ בְּכָל-מִקְוֶה אֲשֶׁר תִּרְאֶה.** אשר יעלה בלבך, אבל אתה מקריב על פי נביא, כגון אליהו בהר הכרמל:

(יד) כִּי אִם בַּמִּקְוֶה אֲשֶׁר-יִבְחַר יְקוֹק בְּאֶחָד שְׁבָטֶיךָ בַּחֲלֻקוֹ שֶׁל בְּנֵי-מִין. ולמעלה הוא אומר (פסוק ה) מכל שבטים. הא כיצד, כשקנה דוד את הגורן מארונה היבוסי גבה הזהב מכל השבטים, ומכל מקום הגורן בחלקו של בנימין היה שָׁם תַּעֲלָה עֲלֵתֶיךָ וְשָׁם תַּעֲשֶׂה כֹל אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ:

(טו) **רַק בְּכָל-אֵינֶת נִפְשָׁךְ** (וזבח ואכלת בשר) במה הכתוב מדבר, אם בבשר תאוה להתירה להם בלא הקרבת אימורים, הרי הוא אומר במקום אחר (פסוק כ) כי ירחיב ה' אלהיך את גבולך וגו' ואמרת אוכלת בשר וגו', במה זה מדבר, בקדשים שנפל בהם מום, שיפדו ויאכלו בכל מקום. יכול יפדו על מום עובר, תלמוד לומר רק תִּזְבַּח וְאָכַלְתָּ בְּשֶׂר אֵין לך בהם היתר גיזה וחלב, אלא אכילה על ידי זביחה בְּבִרְכַּת יְקוֹק אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נִתְּלַךְ בְּכָל-שַׁעֲרֶיךָ הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר יֹאכְלֶנּוּ לִפִּי שְׂבֹאוֹ מִכַּח קִדְשִׁים, שנאמר בהם (ויקרא ז, יט) והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל, הוצרך להתיר בו, שטמא וטהור אוכלין בקערה אחת **כַּצִּבִּי וְכֹאֵיל.** שאין קרבן בא מהם. כִּצִּי וכֹאֵיל. לפוטרו מן הזרוע והלחיים והקיבה:

(טז) **רַק הָדָם לֹא תֹאכְלוּ אֵף עַל פִּי שֶׁאִמַּרְתִּי שֶׁאֵין לך בו זריקת דם במזבח,** לא תאכלנו על-הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמִּים. לומר לך שאין צריך כסוי. דבר אחר הרי הוא כמים להכשיר את הזרעים:

(יז) **לֹא-תוֹכַל לֶאֱכַל בְּשַׁעֲרֶיךָ מַעֲשֶׂר דְּגָנְךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ וּבִכּוֹרֶת בְּקָרְךָ וְצֹאֲנֶךָ אֶת-הַדָּם לִכְהֻנִּים וְכָל-נְדָרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ וְנִדְבַחְךָ וְתִרְוַמְתָּ יָדְךָ.** אלו הבכורים:

לֹא תוֹכַל. בא הכתוב ליתן לא תעשה על הדבר. רבי יהושע בן קרחה אומר יכול אתה, אבל אינך רשאי. כיצא בו (יהושע טו, סג) ואת היבוסי יושבי ירושלים לא יכלו בני יהודה להורישם, יכולים היו, אלא שאינן רשאים, לפי שכרת להם אברהם ברית כשלקח מהם מערת המכפלה. ולא יבוסים היו אלא חתיים היו, אלא על שם העיר ששמה יבוס [נקראים יבוסים], כך מפורש בפרקי דרבי אליעזר. והוא שנאמר (שמואל ב' ה, ו) כי אם הסירך העורים והפסחים, צלמים שכתבו עליהם את השבועה:

(יח) **כִּי אִם לִפְנֵי יְקוֹק אֱלֹהֶיךָ לִפְנֵים מִן הַחוּמָה תֹּאכְלֶנּוּ בַּמִּקְוֶה אֲשֶׁר יִבְחַר יְקוֹק אֱלֹהֶיךָ בּוֹ אִתָּהּ וּבְנֵךְ וּבִתְךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ וְהַלְוִי אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ** אם אין לך לתת לו מחלקו, כגון מעשר ראשון, תן לו מעשר עני. אין לך מעשר עני, הזמינהו על שלמיר וְשִׁמַּחְתָּ לִפְנֵי יְקוֹק אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מִשְׁלַח יְדֶיךָ:

(יט) **הַשְּׁמֹר לְךָ לִיתֵן לֹא תַעֲשֶׂה עַל הַדָּבָר פְּרַתְעֲזוֹב אֶת-הַלְוִי כְּלִימִיד עַל-אֲדָמְתְּךָ.** אבל בגולה אינך מזהר עליו יותר מעניי ישראל: ס

(כ) **כִּי-יִרְחִיב יְקוֹק אֱלֹהֶיךָ אֶת-גְּבוּלְךָ כַּאֲשֶׁר דְּבַרְךָ וְאִמַּרְתָּ אֲכַלָּה בְּשֶׂר כִּי-תִתְּנֶנּוּ נִפְשָׁךְ לֶאֱכַל בְּשֶׂר לַמְדָה תורה דרך ארץ, שלא יתאוה**

(ז) **כִּי יִסְתַּף אִין הַסְתָּה אֵלָא גְרוּי**, שנאמר (שמואל א' כו ט) אם ה' הסיתך בי, אמיתר"א בלע"ז [יסית], שמשאו לעשות כן אֲחִיד מֵאֵב בְּךָ אֲמִיד מאם אֲרִבְנֵךְ אֲרִבְתֵךְ אֵין אֲשֶׁת חִיקֵךְ השוכבת בחיקך ומחוקה בך אפיקייד"א בלע"ז, וכן (יחזקאל מג, יד) ומחיק הארץ, מיסוד התקוע בארץ אֵין רַעַץ אֲשֶׁר כִּנְפֵשֶׁךְ זה אביך. פירש לך הכתוב את החביבין לך, קל וחומר לאחרים **בְּסִתְרֵךְ** דבר הכתוב בהווה, שאין דברי מסית אלא בסתר. וכן שלמה הוא אומר (משלי ז, ט) בנשף בערב יום באישון לילה ואפלה **לֵאמֹר גִּלְכָה וְנִעְבְּדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יִדְעָתָ אֲתָה וְאֲבֹתֶיךָ**. דבר זה גנאי גדול הוא לך, שאף האומות אין מניחין מה שמסרו להם אבותיהם, וזהו אומר לך עזוב מה שמסרו לך אבותיך:

(ח) **מֵאֱלֹהֵי הַעַמִּים אֲשֶׁר סְבִיבְתֶיכֶם הַקְּרֹבִים אֵלֶיךָ אֵין הִרְחַקְתֶּם מִמֶּךָ** למה פרט קרובים ורחוקים, אלא כך אמר הכתוב, מטיבן של קרובים אתה למד טיבן של רחוקים, כשם שאין ממש בקרובים כך אין ממש ברחוקים **מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד קְצֵה הָאָרֶץ**: מקצה הארץ. זו חמה ולבנה וצבא השמים שהן מהלכין מסוף העולם ועד 1090:

(ט) **לֹא תִאָּכֵל לֹא תִשְׁמַע אֱלֹוֹי וְלֹא תִחַסּוּ עֵינֶיךָ עָלָיו וְלֹא תִחַמְלֶנּוּ וְלֹא תִכְסֶה עָלָיו**:

(ט) **לֹא תִאָּכֵל לֹא תִחַסּוּ** לֹא תִחַסּוּ תִאָּכֵל לֹא תִחַסּוּ. לפי שנאמר (ויקרא יט, יח) ואהבת לרעך כמוך, את זה לא תאהב **וְלֹא תִשְׁמַע אֱלֹוֹי** בהתחננו על נפשו למחול לו, לפי שנאמר (שמות כג, ה) עזוב תעזוב עמו, לזה לא תעזוב **וְלֹא תִחַסּוּ עֵינֶיךָ עָלָיו** לפי שנאמר (ויקרא יט, טז) לא תעמוד על דם רעך, על זה לא תחוס **וְלֹא תִחַמְלֶנּוּ** לא תהפוך בזכותו **וְלֹא תִכְסֶה עָלָיו**. אם אתה יודע לו חובה אינך רשאי לשתוק:

(י) **כִּי הִרְגָה תִהְרַגְנָו אִם יֵצֵא מִבֵּית דִּין זָכַאי**, החזירהו לחובה, יצא מבית דין חייב, אל תחזירהו לזכות **יִדְךָ תִּהְיֶה כִּבְרֵךְ בְּרֵאשׁוֹנָה לְהַמִּיתוֹ** מצוה ביד הניסת להמיתו. לא מת בידו, ימות ביד אחרים, שנאמר ויד כל העם וגו' ויד פִּלְהֵעָם בְּאַחֲרָנָה:

(יא) **וְסִקְלֶתוֹ בְּאֲבָנִים וְמָת כִּי בִקֵּשׁ לְהַדְיִיחַ מֵעַל יְקוֹק אֱלֹהֵיךָ הַמוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּיַת עֲבָדִים**: (יב) **וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ וְיִאֲדָפוּ** לעשות כְּדָבָר הַרְעָה הַזֶּה בְּקִרְבְּךָ: ס

(יג) **כִּי תִשְׁמַע בְּאַחַת עָרֶיךָ אֲשֶׁר יְקוֹק אֱלֹהֵיךָ נָתַן לְךָ לְשֹׁבֵת שָׁם** פרט לירושלים שלא ניתנה לדירה **לֵאמֹר: כִּי תִשְׁמַע וְגו'** לאמרו, כן, יצאו וגו':

(יד) **יֵצְאוּ אַנְשֵׁים** ולא נשים **בְּנֵי בְלִיעַל** בלי עול, שפרקו עולו של מקום מקרְבֵךְ וַיְדִיחוּ אֶת־יִשְׁבֵי עִירָם ולא יושבי עיר אחרת. מכאן אמרו אין נעשית עיר הנדחת עד שידיחוה אנשים, ועד שיהיו מדיחיה מתוכה **לֵאמֹר גִּלְכָה וְנִעְבְּדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יִדְעֶתֶם**:**

(טו) **וְדַרְשַׁת וְחִקְרַת וְשִׂאלַת הַיֵּטֵב** והנה אָמַת נְכוֹן הַדָּבָר נִעְשֶׂתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּקִרְבְּךָ:

ולכשת וחקרת ושאלת היטב. מכאן למדו שבע חקירות מרובי המקרא. כאן יש שלוש, דרישה, חקירה, והיטב. ושאלת, אינו מן המנין, וממנו למדו בדיוקו. ובמקום אחר הוא אומר (להלן יט, יח) ודרשו השופטים היטב. ועוד במקום אחר הוא אומר (להלן יז, ד) ודרשת היטב. ולמדו היטב היטב לגזירה שוה, ליתן האמור של זה בזה:

ליסוד הנופל ממנו, אבל בלשון טירוף וקשקוש מצינו נו"ן, (דניאל ה, ו) וארכבתה דא לדא נקשן. ואף זה אני אומר, פן תנקש אחריהם - פן תטרף אחריהם להיות כרוך אחר מעשיהם, וכן (תהלים קט, יא) ינקש נושה לכל אשר לו, מקלל את הרשע להיות עליו נושים רבים ויהיו מחזירין ומנקשין אחר ממונו **אֲחֵרֵי הַשְּׂמָדִם מִפְּנֵיךָ** אחר שתראה שאשמידם מפניך, יש לך לתת לב מפני מה נשמדו אלו, מפני מעשים מקולקלים שבידיהם, אף אתה לא תעשה כן שלא יבואו אחרים וישמידוך ופךתדרש לאלהיהם **לֵאמֹר אֵיכָה יַעֲבֹדוּ* הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲתִי־אֱלֹהֵיהֶם וְאֵעֲשֶׂה בְּנִגְסֵי־אֵנִי**:

איכה יעבדו. לפי שלא ענש על עבודת אלילים אלא על זבוח וקטור ונסוך והשתחואה, כמו שכתוב (שמות כב, יט) בלתי לה' לבדו, דברים הנעשים לגבוה, בא ולמדך כאן, שאם דרכה של עבודה זרה לעבדה בדבר אחר, כגון פוער לפעור וזורק אבן למרקוליס, זו היא עבודתה וחיוב. אבל זבוח וקטור ונסוך והשתחואה, אפילו שלא כדרכה חייב:

(לא) **לֹא־תַעֲשֶׂה בְּנֵי לִיקוֹק אֱלֹהֵיךָ כִּי כָל־תַּעֲבֹת יְקוֹק אֲשֶׁר שָׁנֵא עֲשֹׂה לֵאלֹהֵיהֶם כִּי גַם אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנֹתֵיהֶם יִשְׂרְפוּ בְּאֵשׁ לֵאלֹהֵיהֶם: כִּי גַם אֶת נַיִהֶם**. 'גם' לרבות את אבותיהם ואמותיהם. אמר ר' עקיבא אני ראיתי נכרי שכתפו לאביו לפני כלבו ואכלו:

פרק יג

(א) **אֵת כָּל־הַדְּבָר קלה כחמורה אֲשֶׁר אֲנִכִּי מַצִּיחַ אֲתֶכֶם אֲתוֹ תִשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת** ליתן לא תעשה על עשה האמורים בפרשה, שכל השמר לשון לא תעשה הוא, אלא שאין לוקין על השמר של עשה **לֹא־תִסְרֹף עָלָיו חֲמִשָּׁה טוֹטְפוֹת** בתפילין, חמשה מינין בלולב, ארבע ברכות בברכת כהנים **וְלֹא תִגְרַע מִמֶּנּוּ: פ**

(ב) **כִּי־יָקוּם בְּקִרְבְּךָ נְבִיא אֵין חֵלֶם חֵלֶם וְנָתַן אֵלֶיךָ אֹת** בשמים, כענין שנאמר בגדעון (שופטים ו, יז) ועשית לי אות, ואומר (שם פס' לט) יהי נא חורב אל הגזה וגו' (לְגִבָּה וְעַל כָּל הָאָרֶץ יִהְיֶה שָׁלֵם) **אֵין מוֹפֵת**. בארץ, אף על פי כן לא תשמע לו. ואם תאמר מפני מה נותן לו הקדוש ברוך הוא ממשלה לעשות אות, כי מנסה ה' אלהיכם אתכם:

(ג) **וְכֹא הָאוֹת וְהַמּוֹפֵת אֲשֶׁר־דָּבַר אֵלֶיךָ לֵאמֹר גִּלְכָה אֲחֵרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יִדְעֶתֶם וְנִעְבְּדֶם**: (ד) **לֹא תִשְׁמַע אֲלֵדְבָרֵי הַנְּבִיא הַהוּא אֵין אֲל־חֹלֶם חֵלֶם הַהוּא כִּי מִנְּשֵׂה יְקוֹק אֱלֹהֵיכֶם אֲתֶכֶם לְדַעַת הַיִּשְׁכֶּם אֲהַבִּים אֶת־יְקוֹק אֱלֹהֵיכֶם בְּכָל־לִבְבְּכֶם וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם**:

(ה) **אֲחֵרֵי יְקוֹק אֱלֹהֵיכֶם תִּלְכוּ וְאֲתוֹ תִירְאוּ וְאֶת־מִצְוֹתָיו תִשְׁמְרוּ** תורת משה וּבְקִלּוֹ תִשְׁמְעוּ בקול הנביאים **וְאֲתוֹ תַעֲבֹדוּ** במקדשו **וְכֹו תִדְבְּקוּן**. הדבק בדרכיו. גמול חסדים, קבור מתים, בקר חולים, כמו שעשה הקדוש ברוך הוא:

(ו) **וְהַנְּבִיא הַהוּא אֵין חֵלֶם חֵלֶם הַהוּא יוֹמֵת כִּי דַבְּרִי־סֵרָה עֲלֵי־יְקוֹק אֱלֹהֵיכֶם סֵרָה**. דבר המוסר מן העולם שלא היה ולא נברא ולא צויתו לדבר כן, דישטולוד"א בלע"ז [הסרה] המוציא אֲתֶכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהַפְּדֶךָ מִבְּיַת עֲבָדִים אפילו אין לו עליך אלא שפדאך, דיו להדיחך מך הַדָּרֵךְ אֲשֶׁר צִוְּךָ יְקוֹק אֱלֹהֵיךָ לְלַכֵּת בָּהּ וּבַעֲרַת הַרְעָה מִקִּרְבְּךָ:

(ז) **כִּי יִסְתַּף אֲחִיד בְּרֵאמֶךְ אֲרִבְנֵךְ אֲרִבְתֵךְ אֵין אֲשֶׁת חִיקֵךְ אֵין רַעַץ אֲשֶׁר כִּנְפֵשֶׁךְ לֵאמֹר גִּלְכָה וְנִעְבְּדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יִדְעָתָ אֲתָה וְאֲבֹתֶיךָ**:

הססועה. בריה היא שיש לה שני גבין ושתי שדראות. אמרו רבותינו למה נשנו, בבהמות מפני השסועה, ובעופות מפני הראה, שלא נאמרו בתורת כהנים:

(ח) וְאֶת־הַחֲזִיר כִּי־מִפְּרִיס פִּרְסָה הוּא וְלֹא גֵרָה טָמֵא הוּא לָכֶם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ. רבותינו פירשו - ברגל, שאדם חייב לטהר את עצמו ברגל. יכול יהיו מזהרים בכל השנה, תלמוד לומר (ויקרא כא, א) אמור אל הכהנים וגו' (בְּיַי אֶהְרֹן וְאַמְרַת אֱלֹהִים לְנֶפֶשׁ לֹא יִטְמָא בְּעֵמִיו), ומה טומאת המת חמורה, כהנים מזהרים ואין ישראל מזהרים, טומאת נבלה קלה לא כל שכן: ס

(ט) אֶת־זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בְּמִים כָּל אֲשֶׁר־לוֹ סַנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת תֹאכְלוּ: (י) וְכָל אֲשֶׁר אֵידְלוּ סַנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת לֹא תֹאכְלוּ טָמֵא הוּא לָכֶם: ס

(יא) כָּל־צִפּוֹר טְהוֹרָה תֹאכְלוּ. להתיר משולחת שבמצורע:

(יב) וְזֶה אֲשֶׁר לֹא־תֹאכְלוּ מֵהֶם לֵאסור את השחטה הַנֶּשֶׁר וְהַפֶּרֶס וְהַעֲזֻנָּה:

(יג) וְהִרְאֶה וְאֶת־הָאֵיָהּ וְהִדְיָה לְמִינָהּ: והכלה ולת האיה וגו'. היא ראה היא איה היא דיה. ולמה נקרא שמה ראה, שרואה ביותר. ולמה הזהיר בכל שמותיה, שלא ליתן פתחון פה לבעל דין לחלוק, שלא יהא האוסרה קורא אותה ראה, והבא להתיר אומר, זו דיה שמה או איה שמה, וזו לא אסר הכתוב. ובעופות פרט לך הטמאים, ללמד שהעופות הטהורים מרובים על הטמאים, לפיכך פרט את המועט:

(יד) וְאֶת כָּל־עֹרֹב לְמִינוֹ: (טו) וְאֶת בֶּת הַיַּעֲנֶה וְאֶת־הַתְּחֻמָּס וְאֶת־הַשְּׂחָף וְאֶת־הַנֶּגַץ לְמִינָהּ:

(טז) אֶת־הַכּוֹס וְאֶת־הַיַּיִשׁוּף וְהַתְּנַשְׂמָת. קלב"א שור"ץ [עטרף]:

(יז) וְהַקָּאָת וְאֶת־הַרְחֻמָּה וְאֶת־הַשְּׂלָף. השולה דגים מן הים:

(יח) וְהַחֲסִידָה וְהָאֲנָפָה לְמִינָהּ וְהַדּוֹכִיפָת הוּא תִרְנַגּוּל הַבֵּר וּבִלְע"ז הרופ"א [דוכיפת] וכרבלתו כפולה וְהַעֲטָלָף:

(יט) וְכָל שְׂרִיץ הָעוֹף הֵם הַנְּמוּכִים הַרוֹחֲשִׁים עַל הָאָרֶץ, כגון זבובין וצרעים וחגבים טמאים, הם קרויים שרץ טמא הוא לָכֶם לֹא יֹאכְלוּ:

(כ) כָּל־עוֹף טְהוֹר תֹּאכְלוּ. ולא את הטמא, בא ליתן עשה על לא תעשה. וכן בבהמה, אותה תאכלו ולא בהמה טמאה, לאו הבא מכלל עשה עשה, לעבור עליהם בעשה ולא תעשה:

(כא) לֹא תֹאכְלוּ כָּל־נִבְלָה לִגְרָ אֲשֶׁר־בְּשַׂעֲרֵיָדָה גַר תּוֹשֵׁב שִׁקְבַל עָלָיו שֵׁלָא לַעֲבוֹד עֲבוֹדָה זָרָה וְאוֹכֵל נְבִלוֹת תִּתְנַנֶּה וְאֶבְלָה אִו מְכַר לְנִכְרֵי כִי עִם קְדוּשַׁת אֲתָהּ לִיקְנוֹק אֱלֹהֵיָדָה קִדַּשׁ אֶת עֲצָמָה בְּמוֹתָר לָךְ. דברים המותרים ואחרים נוהגים בהם איסור, אל תתירם בפניהם לֹא־תִבְשַׁל גְּדֵי בְּחֵלֶב אֲמוֹ: לֹא תִשָּׁל גְּדֵי. שלש פעמים, פרט לחיה ולעופות ולבהמה טמאה: פ

*
חמישי

(כב) עֲשֶׂר תַעֲשֶׂר* אֶת כָּל־תְּבוּאָתָה וְרָעָף הַיַּעַר הַשְּׂדֵה שְׂנֵה שְׂנֵה. מכאן שאין מעשרין מן החדש על הישן:

(טז) הַכֶּה תִּכֶּה אֶת־יִשְׂרָאֵל הַעִיר הַהִיא לְפִרְחָרְבָה הַכֶּה חַכָּה. אם אינך יכול להמיתם במיתה הכתובה בהם, המיתם באחרת הַחֲרָם אֲתָה וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּהּ וְאֶת־בְּהֵמָתָהּ לְפִרְחָרְבָה:

(יז) וְאֶת־כָּל־שְׂלָלָה תִקְבֹּץ אֶל־תּוֹף רַחֲבָה וְשָׂרְפֶתָהּ בְּאֵשׁ אֶת־הָעִיר וְאֶת־כָּל־שְׂלָלָה כְּלִיל לִיקְנוֹק אֱלֹהֵיָדָה לְשֵׁמוֹ וּבִשְׂבִילוֹ וְהִיתָה תָל עוֹלָם לֹא תִבְנֶה עוֹד:

(יח) וְלֹא־יִדְבַק בְּיָדְךָ מֵאֻמָּה מִדְּהַחֲרָם לְמַעַן יִשׁוּב יְקוֹק מִחֲרוֹן אַפּוֹ שֵׁכַל זְמַן שֶׁעֲבוּדָה זָרָה בְּעוֹלָם, חָרוֹן אָף בְּעוֹלָם וְנִתְלַךְ רַחֲמִים וְרַחֲמֵךְ וְהִרְבֵּךְ בְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם:

(יט) כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְקוֹק אֱלֹהֵיָדָה לְשִׁמְרֵ אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם לַעֲשׂוֹת הַיִּשָּׁר בְּעֵינֵי יְקוֹק אֱלֹהֵיָדָה: ס

*
רביעי
פרק יד

(א) בָּנִים אַתֶּם לִיקְנוֹק אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִתְגַּדְדוּ (...למית) לא תתנו גדידה ושרט בבשרכם על מת כדרך שהאמוריים עושין, לפי שאתם בניו של מקום ואתם ראויין להיות נאים ולא גדודים ומקורחים וְלֹא־תִשְׁמִימוּ קִרְחָה בְּיַי עֵינֵיכֶם לְמַת: בִּיז עֵינֵיכֶם. אצל הפדחת. ובמקום אחר הוא אומר (ויקרא כא, ה) לא יקרחו קרחה בראשם, לעשות כל הראש כבין העינים:

(ב) כִּי עִם קְדוּשַׁת אֲתָהּ לִיקְנוֹק אֱלֹהֵיָדָה וּבִדָּה בְּחָר יְקוֹק כִּי עִם קְדוּשַׁת אֲתָהּ קְדוּשַׁת עֲצָמָה מֵאֲבוֹתֶיךָ. ועוד, וּבָרַחַר ה' לְהִיָּת לֹא לְעַם סְגֻלָּה מִכָּל־הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאָרֶץ: ס

(ג) לֹא תֹאכְל כָּל־תְּעוֹבָה. כל שתעבתי לך, שאם צרם און בכור כדי לשוחטו במדינה, הרי דבר שתעבתי לך, כל מום לא יהיה בו, ובא ולמד כאן שלא ישחט ויאכל על אותו המום. בישל בשר בחלב הרי דבר שתעבתי לך, והזהיר כאן על אכילתו:

(ד) וְזֹאת הַבְּהֵמָה* אֲשֶׁר תֹאכְלוּ שׁוֹר שֶׁהַ כְּשָׁבִים וְשֶׁהַ עֵינִים:

(ה) אֵיל וְצִבִי וְיַחֲמוֹר* וְאֶקוֹ מֵתוֹרָגִם יַעֲלָא (איוב לט, א) יעלי סלע הוא אשטבו"ק [יעל סלע] וְדִישָׁן וְתֹאֵוֹ תוֹרְבֵלָא, שור היער. 'באלא' יער בלשון ארמי וְזָמֵר:

(ד - ה) זֹאת הַנְּהַמָּה וְגו', לֵיכֵל וְכִי וְיַחֲמוֹר. למדנו שהחיה בכלל בהמה, ולמדנו שבהמה וחיה טמאה מרובה מן הטהורה, שבכל מקום פורט את המועט:

(ו) וְכָל־בְּהֵמָה מִפְּרָסָת סְדוּקָה כְּתִרְגוֹמוֹ פִּרְסָה פִּלְנַט"א [כף רגל] וְשִׁסְעַת שְׁסַעַל חֲלוּקָה בְּשֵׁתֵי צַפְרִינִים, שיש סדוקה ואינה חלוקה בצפרנים והיא טמאה שְׁתֵי פִּרְסוֹת מַעֲלָת גֵּרָה בְּבֵהמָה אֲתָה תֹאכְלוּ: כְּנֵהמָה. משמע מה שנמצא בבהמה אכול, מכאן אמרו שהשליל ניתר בשחיטת אמו:

(ז) אִף אֶת־זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה וּמִמִּפְּרִיסֵי הַפִּרְסָה הַשְּׁסוּעָה* אֶת־הַגְּמֵל וְאֶת־הָאֲרָנָבֶת וְאֶת־הַשֶּׁפָּן כִּי־מַעֲלָה גֵּרָה הֵמָּה וּפִרְסָה לֹא הַפְּרִיסוּ טָמֵאִים הֵם לָכֶם:

(ג) אַתְּ הַנְּבִירִי תִגַּשׁ זו מצות עשה וְאַשֶׁר יִהְיֶה לְךָ אֶת־אֲחִיךָ תִשָּׁמֵט יָדְךָ:

(ד) אָפֶס כִּי לֹא יִהְיֶה־בְּךָ אֲבִיּוֹן וְלֹהֵלֵן הוּא אומר (פסוק יא) כי לא יחדל אביון, אלא בזמן שאתם עושים רצונם של מקום - אביונים באחרים ולא בכס, וכשאינן אתם עושים רצונם של מקום אביונים בכס. אביון, דל מעני, ולשון אביון שהוא תאב לכל דבר כִּי־בָרַךְ יִבְרַכְךָ יְקוֹק בְּאַרְצְךָ אֲשֶׁר יְקוֹק אֱלֹהֶיךָ נִתְדַלַּךְ נִחְלָה לְרִשְׁתָּהּ:

(ה) רַק אִם־שָׁמוּעַ תִּשְׁמָע בְּקוֹל יְקוֹק אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמִּצְוֹת הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם: כַּ אִם שְׁמוּעַ תִּשְׁמָע. אז לא יהיה ברך אביון. שְׁמוּעַ תִּשְׁמָע. שמע קמעא משמעין אותו הרבה:

(ו) כִּי־יְקוֹק אֱלֹהֶיךָ בְּרַכְךָ בְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לְךָ וְהִינֵן דָּבָר, (להלן כח, ג) ברוך אתה בעיר וְהַעֲבַטְתָּ גֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תַעֲבֹט וְהַעֲבַטְתָּ. כל לשון הלוואה כשנופל על המלוה, נופל בלשון מפעיל, כגון והלוית, והעבטת. ואם היה אומר ועבטת היה נופל על הלוה, כמו ולוית. וְהַעֲבַטְתָּ גֹיִם. יכול שתהא לזה מזה ומלוה לזה, תלמוד לומר ואתה לא תעבט ומשלת בגוים רבים וכן לא ימשלו: ומשלת בגוים רבים. יכול גוים אחרים מושלים עליך, תלמוד לומר ובך לא ימשלו: ס

(ז) כִּי־יִהְיֶה בְּךָ אֲבִיּוֹן הַתָּאב תָּאב קודם מֵאֶחָד אֲחֵיךָ אחרך מאבירך קודם לאחרך מאמר בְּאֶחָד שְׁעָרֶיךָ עניי עירך קודמים לעניי עיר אחרת בְּאַרְצֶךָ אֲשֶׁר־יְקוֹק אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לֹא תֵאֱמָן אֶת־לִבְּךָ וְלֹא תִקְפָּץ אֶת־יְדֶיךָ לֹא תִאֱמָן. יש לך אדם שמצטער אם יתן אם לא יתן, לכך נאמר לא תאמץ. יש לך אדם שפושט את ידו וקופצה, לכך נאמר ולא תקפוץ מֵאֲחִיךָ הָאֲבִיּוֹן. אם לא תתן לו, סופר להיות אחיו של אביון [בעניות]:

(ח) כִּי־פָתַחְתָּ תַּפְתָּח אֶת־יְדֶיךָ לְוֹ וְהַעֲבַט תַּעֲבִיטְנוּ דֵי מַחְסְרוֹ אֲשֶׁר יַחֲסֵר לּוֹ:

(ח) כִּי־פָתַחְתָּ תַּפְתָּח פתח הפתח. אפילו כמה פעמים. כי פתח הפתח. הרי כי משמש בלשון אלא אֶת־יְדֶיךָ לְוֹ וְהַעֲבַט תַּעֲבִיטְנוּ אם לא רצה במתנה, תן לו בהלוואה דֵי מַחְסְרוֹ ואי אתה מצווה להעשירו אֲשֶׁר יַחֲסֵר לּוֹ. אפילו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו. לו. זו אשה. וכן הוא אומר (בראשית ב, יח) אעשה לו עזר כנגדו:

(ט) הַשֹּׁמֵר לְךָ פְּרִי־הַיִּיה דָּבָר עִס־לִבְּךָ בְּלִיעַל לֹא־מֵר קָרְבָה שְׁנֵית־הַשֶּׁבַע שְׁנֵת הַשְּׁמִטָה וְרָעָה עֵינֶיךָ בְּאֲחִיךָ הָאֲבִיּוֹן וְלֹא תִתֵּן לּוֹ וְקָרָא עָלֶיךָ אֶל־יְקוֹק יִכּוֹל מְצוּה, תלמוד לומר (להלן כד, טו) ולא יקרא ועלֶיךָ אֶל יְקוֹק וְגו' וְהִיָּה בְּךָ חֲטָא. מכל מקום, אפילו לא יקרא. אם כן למה נאמר וקרא עליך, ממחר אני ליפרע על ידי הקורא יותר ממי שאינו קורא:

(י) נָתַן תִּתֵּן לּוֹ אפילו מאה פעמים. לו. בינו ובינך וְלֹא־יִרְעַע לְבָבְךָ בְּתִתֵּן לּוֹ כִּי בְּגִלְלוֹ הִדְבַּר אפילו אמרת ליתן, אתה נוטל שכר האמירה עם שכר המעשה הַזֶּה יִבְרַכְךָ יְקוֹק אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־מַעֲשֶׂיךָ וּבְכָל־מַשְׁלַח יָדְךָ:

(יא) כִּי לֹא־יִחְדַּל אֲבִיּוֹן מִקְרַב הָאָרֶץ עַל־כֵּן מִפְּנֵי כֵן אֲנֹכִי מְצַוֶּה לְאֹמֵר עַזָּה לְטוֹבֹתְךָ אֲנִי מְשִׂיֵאֵר פְּתַח תַּפְתָּח אֶת־יְדֶיךָ לְאֲחִיךָ לַעֲנִיךָ לֵאמֹר אַח, לעני. לעניד. ביו"ד אחד, לשון עני אחד הוא. אבל ענייך בשני יוד"ן, שני עניים וְלֹא־יִבְיֹן בְּאַרְצֶךָ: ס

(יב) כִּי־יִמְכַר לְךָ אֲחִיךָ הָעִבְרִי אֹו הָעִבְרִיָּה וְעַבְדְּךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבִשְׁנֵה הַשְּׁבִיעִת תִּשְׁלַחְנוּ חֲפְשֵׁי מַעֲמָד:

לֹא תִשָּׁל גְּדִי וְגו' (הפסוק הקודם), עֶשֶׂר תַּעֲשֶׂר. מה ענין זה אצל זה, אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, לא תגרמו לי לבשל גדיים של תבואה עד שהן בעמי אמותיהן, שאם אין אתם מעשרים מעשרות כראוי, כשהוא סמוך להתבשל אני מוציא רוח קדים והיא משדפתן, שנאמר (מלכים ב' יט, כו) וְשִׁדְפָה לְפָנַי קָמָה, וכן לענין בכורים:

(כג) וְאֶכְלֶתָּ לְפָנָי יְקוֹק אֱלֹהֶיךָ בְּמִקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר לְשָׁבוֹן שְׁמוֹ שֵׁם מַעֲשֶׂר דְּגַנְךָ תִּירֶשֶׁךָ וְיִצְהַרְךָ וּבִכְרַת בְּקֶרֶךָ וְצִאֲנֶךָ לְמַעַן תִּלְמַד לִירְאָה אֶת־יְקוֹק אֱלֹהֶיךָ בְּלַהֲיָמִים: וְאִכְלַתְּ וְגו'. זה מעשר שני. שכבר למדנו ליתן מעשר ראשון ללוים, שנאמר (במדבר יח, כו) כי תקחו מאת בני ישראל וְגו', ונתן להם רשות לאכלו בכל מקום, שנאמר (שם פס' לא) ואכלתם אותו בכל מקום, על כרחך זה מעשר אחר הוא:

(כד) וְכִי־יִרְפָּה מִמֶּךָ הַדֶּרֶךְ כִּי לֹא תוֹכַל שְׂאֵתוֹ כִּי־יִרְחַק מִמֶּךָ הַמִּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְקוֹק אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁם שְׁמוֹ שֵׁם כִּי יִבְרַכְךָ יְקוֹק אֱלֹהֶיךָ. שתהא התבואה מרובה לשאת:

(כה) וְנִתְּתָהּ בַּבֶּסֶף וְצִרְתָּ הַבֶּסֶף בְּיָדְךָ וְהִלַּכְתָּ אֶל־הַמִּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְקוֹק אֱלֹהֶיךָ בּוֹ:

(כו) וְנִתְּתָהּ הַבֶּסֶף בְּכָל־אֲשֶׁר־תֵּאָוֶה נִפְשֶׁךָ כָּל בַּבֶּקֶר וּבַצֹּאן וּבַיִּין וּבִשְׂכָר פֶּרֶט וּבְכָל־אֲשֶׁר תִּשְׁאָלְךָ נִפְשֶׁךָ חֲזַר וְכָלֵל, מה הפרט מפורש וְלֹד וְלֹדוֹת הָאָרֶץ וְרָאוּ לְמַאֲכַל אָדָם וְכו' וְאֶכְלֶתָּ שֵׁם לְפָנָי יְקוֹק אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַחְתָּ אֵתְּךָ וּבִיתְךָ:

(כז) וְהִלְוִי אֲשֶׁר־בְּשַׁעְרֶיךָ לֹא תַעֲזֹבְנוּ מִלִּיתֵן לוֹ מַעֲשֶׂר רִאשׁוֹן כִּי אֵין לוֹ חֶלֶק וְנִחְלָה עִמָּךְ. יצאו לקט שכחה ופאה והפקר, שאף הוא יש לו חלק עמך בהן כמוך, ואינו חייבין במעשר: ס

(כח) מִקְצָהוּ שְׁלִישׁ שָׁנִים תוֹצִיא אֶת־כָּל־מַעֲשֶׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַהִיא וְהִנְחַתָּ בְּשַׁעְרֶיךָ: מִקְצָה שְׁלֹשׁ שָׁנִים. בא ולמד שאם השהה מעשרותיו של שנה ראשונה ושנייה לשמיטה, שיבערם מן הבית בשלישית:

(כט) וּבֹא הַלְוִי וְיִטוּל מַעֲשֶׂר רִאשׁוֹן כִּי אֵיךְ־לוֹ חֶלֶק וְנִחְלָה עִמָּךָ וְהִגֵּר וְהִיתוֹם וְהֵאֱלַמְנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְיִטלוּ מַעֲשֶׂר שָׁנִי, שהוא של עני של שנה זו, ולא תאכלנו אתה בירושלים כדרך שזקקת לאכול מעשר שני של שתי שנים וְאֶכְלֹוּ וְשָׂבְעוּ תן להם כדי שביעה, מכאן אמרו אין פוחתין לעני בגורן וכו'. ואתה הולך לירושלים למעשר של שנה ראשונה ושנייה שהשהית ומתודה (להלן כו, יג) בערתי הקדש מן הבית, כמו שמפורש (שם פס' יב) בכי תכלה לעשר לְמַעַן יִבְרַכְךָ יְקוֹק אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־מַעֲשֶׂה יְדֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: ס

*

ששי

פרק טו

(א) מִקִּץ שִׁבְע־שָׁנִים תַּעֲשֶׂה שְׁמִטָּה: מִקֵּץ שִׁבְע־שָׁנִים. יכול שבע שנים לכל מלוה ומלוה, תלמוד לומר (פסוק ט) קרבה שנת השבע. ואם אתה אומר שבע שנים לכל מלוה ומלוה להלוואת כל אחד ואחד, היאך היא קרבה, הא למדת שבע שנים למנין השמיטות:

(ב) וְזֶה דְבַר הַשְּׁמִטָּה שְׁמוֹט כָּל־בְּעַל מִשָּׁה יָדוֹ שְׁמוֹט אֶת יָדוֹ שֶׁל כָּל־בְּעַל מִשָּׁה אֲשֶׁר יִשָּׂה בְּרַעְיוֹ לֹא־יִגַּשׁ אֶת־רַעְיוֹ וְאֶת־אֲחִיו כִּי־קָרָא שְׁמִטָּה לְיָקוֹק:

היום ויום אחד משנה אחרת, למד שנאכל לשני ימים ולילה אחד במקום אשר יבחר יקוק אתה וביתך:

(כא) וְכִרְיִיהָ בּוֹ מוֹם כָּל פֶּסַח אֹרְךָ פֶּרֶט כָּל מוֹם רָע חֹזֵר וְכָל מֵה הַפֶּרֶט מְפֹרֵשׁ מוֹם הַגְּלוּי וְאִינוֹ חֹזֵר, אִם כָּל מוֹם שֶׁבִּגְלוּי וְאִינוֹ חֹזֵר לֹא תִּבְחַנּוּ לִיקוֹק אֱלֹהֵיכֶם:

(כב) בְּשַׁעֲרֵיךָ תֵּאֱכְלֵנוּ הַטֶּמֶא וְהַטְהוֹר יַחְדָּו כַּצְּבִי וְכֵאֵל:

(כג) רַק אֶת־דְּמֹו לֹא תֵּאֱכַל שְׁלֵא תֵּאֱמַר הוֹאִיל וְכֹלּוֹ הֵיטֵר הִבֵּא מְכַלל אִיסוּר הוּא, שֶׁהֵרִי קְדוֹשׁ וְנִשְׁחַט בְּחוּץ בְּלֹא פְדִיּוֹן וְנֹאכַל, יִכּוֹל יֵהָא אִם הַדָּם מוֹתֵר, תִּלְמּוּד לֹמַר רַק אֶת דְּמֹו לֹא תֵּאֱכַל עַל־הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֵנוּ כַּמִּים: פ

פרק טז

(א) שְׁמוֹר אֶת־חֲדָשׁ הָאֲזִיבִי מִקְדוּם בּוֹאוּ שְׁמוֹר, שִׁיֵּהָ רֵאוּי לֵאבִיב לְהַקְרִיב בּוֹ אֶת מִנְחַת הָעוֹמֵר, וְאִם לֹא, עֲבַר אֶת הַשָּׁנָה וְעִשִׂיתָ פֶּסַח לִיקוֹק אֱלֹהֵיכֶם כִּי בְּחֲדָשׁ הָאֲזִיבִי הוֹצִיאֲכֶם יְקוֹק אֱלֹהֵיכֶם מִמִּצְרַיִם לַיְלָה. וְהֵלֵא בְּיוֹם יֵצְאוּ, שְׁנֵאֱמַר (במדבר לג, ג) מִמַּחֲרַת הַפֶּסַח יֵצְאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו', אֵלֵא לְפִי שֶׁבִלְיַה נִתַּן לָהֶם פְּרַעַה רְשׁוּת לְצֵאתָ, שְׁנֵאֱמַר (שמות יב, לא) וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וְלֵאמֹר לַיְלָה וְגו':

(ב) וְזִבְחַת פֶּסַח לִיקוֹק אֱלֹהֵיכֶם צֵאֵן שְׁנֵאֱמַר (שמות יב ה) מִן הַכֹּבָשִׁים וּמִן הָעֵזִים תִּקְחוּ וּבִקְרָתְכֶם תִּזְבַּח לְחִגְיָה. שֵׁאֵם נִמְנוּ עַל הַפֶּסַח חֲבוּרָה מְרֻבָּה מֵבֵאִים עִמּוֹ חִגְיָה כְּדִי שִׁיֵּהָ נֹאכַל עַל הַשׁוֹבַע, וְעוֹד לְמַדּוּ רְבוּתֵינוּ דְּבָרִים רַבִּים מִפְּסוּק זֶה בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְקוֹק לְשַׁבֵּן שְׁמוֹ שָׁם:

(ג) לְאֶת־אֲכָל עֲלִיו חֲמֵץ שְׁבַעַת יָמִים תֵּאֱכְלֵנָה עֲלֵיו מִצּוֹת לָחֶם עֲנִי לַחֵם שֶׁמִּזְכִּיר אֶת הָעוֹנֵי שֶׁנִּתְעַנּוּ בְּמִצְרַיִם כִּי בְּחַפְזוֹן יֵצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְלֹא הִסְפִּיק בְּצַק לְהַחֲמִיץ זֶה יֵהִי לָךְ לְזַכְרוֹן. וְחַפְזוֹן לֹא שִׁלַּךְ הִיָּה אֵלֵא שֶׁל מִצְרַיִם, שֶׁכֵּן הוּא אֹמֵר (שמות יב, לג) וְתַחַק מִצְרַיִם עַל הָעַם וְגו' לְמַעַן תִּזְכָּר עַל יְדֵי אֲכִילַת הַפֶּסַח וְהַמַּצָּה, אֶת יוֹם צֵאתְךָ אֶת־יְמֵי צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ:

(ד) וְלֹא־יֵרָאֶה לָךְ שֶׂאֵר בְּכֹל־גִּבְלֶךָ שְׁבַעַת יָמִים וְלֹא־יִלְוֶינָה מִן־הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בְּעֶרְבַת בָּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לְבִקְרָתְךָ:

וְלֹא יִלְוֶינָה מִן הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן לְבִקְרָתְךָ. אִזְהָרָה לְמוֹתֵר בְּפֶסַח דּוֹרוֹת, לְפִי שְׁלֵא נֵאֱמַר אֵלֵא בְּפֶסַח מִצְרַיִם, וְיוֹם רֵאשׁוֹן הָאֱמֹר כֵּן הוּא י"ד בְּנִיסָן, כִּמְהָ דָּאֵת אֱמַר (שמות יב, טו) אִךְ בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׁאוֹר מִבְּתִיכֶם. וְלְפִי שֶׁנִּסְתַּלַּק הַכְּתוּב מֵעֵינֵינוּ שֶׁל פֶּסַח וְהַתְּחִיל לְדַבֵּר בְּחֻקוֹת שְׁבַעַת יָמִים, כִּגוֹן שְׁבַעַת יָמִים תֵּאֱכַל עֲלֵיו מִצּוֹת וְלֹא יֵרָאֶה לָךְ שְׁאוֹר בְּכָל גְּבוּלְךָ, הוֹצֵר לְפֶרֶשׁ בְּאִיזוֹ זְבִיחָה הוּא מִזְהִיר, שֵׁאֵם כְּתָב וְלֹא יִלְוֶינָה מִן הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בְּעֶרְבַת לְבִקְרָתְךָ הֵייתִי אֹמֵר שְׁלֵמִים הַנִּשְׁחָטִים כָּל שְׁבַעַת כּוֹלֵן בְּבֵל תּוֹתִירוּ וְאִינוֹ נֹאכְלִין אֵלֵא לַיּוֹם וְלַיְלָה, לְכָךְ כְּתָב בְּעֶרְבַת בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן.

דְּבַר אַחַר בְּחִגְיַת י"ד הַכְּתוּב מְדַבֵּר, וְלִמַּד עֲלֵיהָ שֶׁנֹּאכַלְתָּ לְשֵׁנֵי יָמִים. וְהָרֵאשׁוֹן הָאֱמֹר כֵּן, בְּיוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן הַכְּתוּב מְדַבֵּר. וְכֵן מִשְׁמַעוֹת הַמִּקְרָא, בְּשֶׁר חִגְיָה אֲשֶׁר תִּזְבַּח בְּעֶרְבַת, לֹא יִלְוֶינָה מִן טוֹב הָרֵאשׁוֹן עַד בְּקִרְוֹ שֶׁל שֵׁנִי, אֲבָל נֹאכַלְתָּ הִיא בְּאַרְבַּעַת עֶשֶׂר וּבַחֲמִשָּׁה עֶשֶׂר, כִּךְ הִיא שְׁנוּיָה בְּמִסְכַּת פְּסָחִים (ע"ב):

(ה) לֹא תִּבְכַּל לְזִבְחַת אֶת־הַפֶּסַח בְּאֶחָד שַׁעֲרֵיךָ אֲשֶׁר־יְקוֹק אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָךְ:

כִּי יִמַּכְךָ לָךְ. עַל יְדֵי אַחֲרִים, שֶׁמְכֹרְהוּ בֵּית דִּין בְּגִבְתּוֹ הַכְּתוּב מְדַבֵּר. וְהֵרִי כִּבְר נֹאמַר (שמות כא, ב) כִּי תִקְנֶה עַבְד עִבְרִי, וּבְמִכְרוֹהוּ בֵּית דִּין הַכְּתוּב מְדַבֵּר. אֵלֵא מִפְּנֵי שְׁנֵי דְבָרִים שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ כֵּן, אֶחָד שֶׁכְּתוּב אוֹ הַעֲבִירָה, אִם הִיא תִּצָּא בְּשֵׁשׁ, וְלֹא שֶׁמְכֹרְהוּ בֵּית דִּין, שֵׁאִין הָאִשָּׁה נִמְכַרְתָּ בְּגִבְתָּהּ, שְׁנֵאֱמַר בְּגִבְתּוֹ וְלֹא בְּגִבְתָּהּ, אֵלֵא בְּקִטְנָה שֶׁמְכֹרָה אֲבִיהָ, וְלִמַּד כֵּן שֵׁאֵם יֵצְאוּ שְׁשׁ שְׁנַיִם קוֹדֵם שֶׁתְּבִיא סִימֵינִן תִּצָּא. וְעוֹד חִידֵשׁ כֵּן (פסוק יד) הַעֲנִיק תַּעֲנִיק:

(יג) וְכִרְתִּי־שְׁלַחְנֹו חֲפְשִׁי מֵעַמְּךָ לֹא תִשְׁלַחְנֹו רִיקָם:

(יד) הַעֲנִיק תַּעֲנִיק לֹו הַעֲנִיקָה תַּעֲנִיקָה. לְשׁוֹן עַדִי בְּגוּבָה וּבְמֵרֵאִית הָעֵינַי, שִׁיֵּהָ נִכְר שֶׁהִטִּיבּוֹת לוֹ. וְיֵשׁ מִפְּרָשִׁים לְשׁוֹן הַטַּעֲנָה עַל צוּאָרוֹ מִצְּאֵנְךָ וּמִגְּרָנְךָ וּמִמִּקְבְּךָ אֲשֶׁר בְּרַכְךָ יְקוֹק אֱלֹהֵיךָ תִּתְּךָ לָו: מֵאֲלַנְךָ וּמִגְּנִיךָ וּמִיִּקְבְּךָ. יִכּוֹל אִין לִי אֵלֵא אֵלּוֹ בְּלִבְדָּ, תִּלְמּוּד לֹמַר אֲשֶׁר בְּרַכְךָ, מְכַל מֵה שֶׁבְּרַכְךָ בּוֹרֵאֲךָ. וְלִמָּה נֹאמְרוֹ אֵלּוֹ, מֵה אֵלּוֹ מִיּוֹחֲדִים שֶׁהֵם בְּכָל־הַבְּרָכָה אִם כָּל שֶׁהוּא בְּכָל־הַבְּרָכָה, יֵצְאוּ פְּרֻדוֹת. וְלִמַּדוּ רְבוּתֵינוּ בְּמִסְכַּת קִידוּשֵׁינִן (יז א) בְּגִזְרָה שׁוֹה כִּמְהָ נּוֹתֵן לוֹ מְכַל מִיֵּן וּמִיֵּן:

(טו) וְזִכְרָתְךָ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְיִפְדֶּךָ יְקוֹק אֱלֹהֵיךָ עַל־כֵּן אֲנִי מִצְּוֶיךָ אֶת־הַבְּרָכָה הַזֶּה הַיּוֹם: וְזָכַרְתָּ כִּי עַבְדָּ הָיִיתָ. וְהֵעַנְתִּי וְשִׁנִּיתִי לָךְ מִבִּזְתָּ מִצְרַיִם וּבִזְתָּ הַיּוֹם, אִם אֶתָּה הַעֲנִיק וְשִׁנֵּה לוֹ:

(טז) וְהִיָּה כִּי־יֵאֱמַר אֱלֹהֵיךָ לֹא אֵצְאָה מֵעַמְּךָ כִּי אֶהְבְּדָךְ וְאֶת־בֵּיתְךָ כִּי־טוֹב לוֹ עַמְּךָ:

(יז) וְלִקְחַתְךָ אֶת־הַמִּרְצָע וְנִתְתָּהּ בְּאֵזְנוֹ וּבְדָלַת וְהָיָה לָךְ עֶבֶד עוֹלָם יִכּוֹל כִּמְשַׁמְעוֹ, תִּלְמּוּד לֹמַר (ויקרא כה, י) וְשִׁבַּתְּ אִישׁ אֶל אֲחֻזְתּוֹ וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ תִּשְׁוּבוּ, הֵא לְמַדַּת שֵׁאִין זֶה אֵלֵא עוֹלָמוֹ שֶׁל יוֹבֵל וְאִם לְאֶמְתְּךָ תַּעֲשֶׂה־כֵּן. הַעֲנִיק לָהּ. יִכּוֹל אִם לְרִצְעָהּ הַשׁוֹה הַכְּתוּב אוֹתָהּ, תִּלְמּוּד לֹמַר (שמות כא, ה) וְאִם אֱמֹר יֵאֱמַר הָעַבֵּד, עַבְד נִרְצַע, וְאִין אִמָּה נִרְצַעַת:

(יח) לֹא־יִקְשֶׁה בְּעֵינֶיךָ בְּשִׁלְחָךָ אֶתֹו חֲפְשִׁי מֵעַמְּךָ כִּי מִשְׁנֵה שְׂכָר שְׂכִיר עֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים כִּי מִשְׁנֵה שְׂכָר שְׂכִיר. מִכֵּן אֱמֹר עַבְד עִבְרִי עוֹבֵד בֵּין בְּיוֹם וּבֵין בְּלַיְלָה, וְזֶהוּ כְּפִלִּים שְׁבַע־עוֹבֵד שְׂכִירֵי יוֹם. וְמֵהוּ עוֹבְדוֹת בְּלַיְלָה, רַבּוֹ מוֹסֵר לוֹ שְׁפַחָה כְּנַעֲנִית וְהוֹלֵדוֹת לְאֶדוֹן וּבְרַכְךָ יְקוֹק אֱלֹהֵיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: פ

*

שביעי

(יט) כָּל־הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יִוָּלֵד בְּבִקְרָתְךָ וּבְצֵאֲנֶךָ הַזְּכָר תִּקְדִּישׁ לִיקוֹק אֱלֹהֵיךָ וּבְמִקּוֹם אַחַר הוּא אֹמֵר לֹא יִקְדִּישׁ, שְׁנֵאֱמַר (ויקרא כז, כו) אִךְ בְּכוֹר אֲשֶׁר יִבְכֹר לָהּ וְגו', הֵא כִּיצַד, אִינוֹ מְקַדִּישׁוֹ לְקִרְבָּן אַחַר, וְכֵן לְמַד שֶׁמִּצְוָה לֹמַר הֵרִי אֶתָּה קְדוֹשׁ לְבְכוֹרָה. דְּבַר אַחַר אִי אֲפִשֶׁר לֹמַר תִּקְדִּישׁ שְׂכָר נֹאמַר לֹא יִקְדִּישׁ, וְאִי אֲפִשֶׁר לֹמַר לֹא יִקְדִּישׁ שֶׁהֵרִי כִּבְר נֹאמַר תִּקְדִּישׁ, הֵא כִּיצַד, מְקַדִּישׁוֹ אֶתָּה הַקְּדֵשׁ עֲלֵיו, וְנוֹתֵן לְהַקְדֵּשׁ כְּפִי טוֹבַת הַנָּהָה שֶׁבוֹ לֹא תַעֲבֹד בְּבִכְרֶךָ שׁוֹרְךָ וְלֹא תִגְזוּ בְּכוֹר צֵאֲנֶךָ. אִם הַחֲלוּף לְמַדּוּ רְבוּתֵינוּ שֵׁאִסוּר, אֵלֵא שְׁדַבֵּר הַכְּתוּב בְּהוֹוֵה:

(כ) לְפָנַי יְקוֹק אֱלֹהֵיךָ תֵּאֱכְלֵנָה לְכֹהֵן הוּא אֹמֵר, שְׂכָר מִצֵּינוּ שֶׁהוּא מִמְּתוֹנֹת כְּהוֹנָה אֶחָד תֵּם וְאֶחָד בַּעַל מוֹם, שְׁנֵאֱמַר (במדבר יח, יח) וּבִשְׂרָם יֵהִי לָךְ וְגו' שְׁנֵה בְּשֵׁנָה מִכֵּן שֵׁאִין מִשְׁהֵינִן אוֹתוֹ יוֹתֵר עַל שְׁנַתּוֹ. יִכּוֹל יֵהָ פֶּסוּל מִשְׁעֵבְרָה שְׁנַתּוֹ, כִּבְר הוֹקֵשׁ לְמַעֲשֶׂר, שְׁנֵאֱמַר (לעיל יד כג) וְאֶכְלַת לְפָנַי ה' אֱלֹהֶיךָ מֵעֶשֶׂר דִּגְגָן תִּירוֹשְׁךָ וְצִהַרְךָ וּבְכוֹרוֹת בְּקִרְךָ וְצֵאֲנֶךָ, מֵה מֵעֶשֶׂר שְׁנֵי אִינוֹ נִפְסַל מִשְׁנֵה לְחֻבְרָתָהּ, אִם בְּכוֹר אִינוֹ נִפְסַל, אֵלֵא שֶׁמִּצְוָה תוֹךְ שְׁנַתּוֹ. שְׁנֵה בְּשֵׁנָה. אִם שְׁחַטוּ בִּסוּף שְׁנַתּוֹ אוֹכְלוּ אוֹתוֹ

מפטיר (יג) חג הסוכות תעשה לך שבועת ימים באספך מגרנך ומיקבך: **כאספך**. בזמן האסיף שאתה מכניס לבית פירות הקיץ. דבר אחר באספך מגרנך ומיקבך, למד שמסכנין את הסוכה בפסולת גורן ויקב:

(יד) ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך:

(טו) שבועת ימים תחג ליקוק אלהיך במקום אשר יבחר יקוק כי יברכך יקוק אלהיך בכל תבואתך ובכל מעשה ידך והיית אף שמח. לפי פשוטו אין זה לשון צווי אלא לשון הבטחה, ולפי תלמודו למדו מכאן לרבות לילי יום טוב האחרון לשמחה:

(טז) שלוש פעמים בשנה יראה כל יכורך את פני יקוק אלהיך במקום אשר יבחר בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות ולא יראה את פני יקוק ריקם. אלא הבא עולות ראייה ושלמי חגיגה:

(יז) איש כמתנת ידו בברכת יקוק אלהיך אשר נתת לך: איש כמתנת ידו. מי שיש לו אוכלין הרבה ונכסים מרובין יביא עולות מרובות ושלמים מרובים: ס

***

כללי העריכת: ההדגשה בפסוק היא של דיבור המתחיל ברש"י. * כשיש דיבור ארוך ברש"י, הוא לא שולב בתוך הפסוק אלא נכתב בסופו, אחרי הפסוק (ומסומן ע"י כוכבית*). * כשיש על פסוק אחד ביאורי רש"י קצרים וארוכים, בד"כ הקצרים שולבו בתוך הפסוק, והארוכים נכתבו בסופו, אחרי הפסוק (ומסומנים ע"י כוכבית*).

לעיתים לצורך הרצף שולבו הדיבורים ברש"י כסדר הפסוק, גם כשנדפס בחומשים קודם הדיבור על סוף הפסוק ואח"כ הדיבור על תחילתו, במקרה כזה זה סומן ב- ** בסוף הפסוק. כמו"כ מטבעו של הרש"י המשולב עלולים להיות שינויים קלים בדיבור המתחיל (כגון פתיחת וגו') או במקומנו. את הכללים בהרחבה ניתן לראות במבוא לגליון פרשת בראשית.

כל הזכויות שמורות. ©

ניתן להשיג את הגליון (וכן גליונות קודמים) במאגר העלונים הממוחשב של 'דרשו'.

מהדורת כתב כש"י - ניתן להשיג ב'מערכת שבת' בקול הלשון.

וכן ניתן להשיג במייל - 2711526@GMAIL.COM.

יש מהדורה בכתב גדול יותר - להשיג במייל הנ"ל

הארות הערות ותיקוני טעויות יתקבלו בברכה 05276-13331

ישיב להרה"ג דוד היינמן שליט"א על סיועו בעריכת הגליון

(ו) כי אסאל המקום אשר יבחר יקוק אלהיך לשכן שמו שם תזבח את הפסח בערב כבוא השמש מועד צאתך ממצרים. הרי שלשה זמנים חלוקים; בערב משש שעות ולמעלה זבחהו, וכבוא השמש תאכלהו, ומועד צאתך אתה שורפהו, כלומר, נעשה נותר ויצא לבית השרפה:

(ז) ובשלת זהו צלי אש, שאף הוא קרוי בשול ואכלת במקום אשר יבחר יקוק אלהיך בו ופנית בבקר לבקר שני, מלמד שטעון לינה ליל של מוצאי יום טוב והלכת לאהליך:

(ח) ששת ימים תאכל מצות ובמקום אחר הוא אומר (שמות יב, טו) שבעת ימים, שבעה מן הישן וששה מן החדש. דבר אחר למד על אכילת מצה בשביעי שאינה חובה, ומכאן אתה למד לששת ימים. שהרי שביעי בכלל היה ויצא מן הכלל ללמד, שאין אכילת מצה בו חובה אלא רשות, ולא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא, מה שביעי רשות אף כולם רשות, חוץ מלילה הראשון שהכתוב קבעו חובה, שנאמר (שמות יב, יח) בערב תאכלו מצות וביום השביעי עצרת ליקוק אלהיך לא תעשה מלאכה: עלת לה' אלהיך. עצור עצמך מן המלאכה. דבר אחר כנפיא של מאכל ומשתה, לשון (שופטים יג, טו) נעצרה נא אותך: ס

(ט) שבועה שבועת תספורך מהחל חרמש בקמה משקצר העומר שהוא ראשית הקציר תחל לספר שבועה שבועות:

(י) ועשית חג שבועות ליקוק אלהיך מסת נדבת ידך אשר נתת באשר יברכך יקוק אלהיך: מסת נדבת ידך, הכל לפי הברכה, הבא שלמי שמחה, וקדש קרואים לאכול:

(יא) ושמחת לפני יקוק אלהיך אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי אשר בשעריך והגר והיתום והאלמנה והלוי והגר והיתום והאלמנה. ארבעה שלי כנגד ארבעה שלך, בנך ובתך ועבדך ואמתך, אם אתה משמח את שלי, אני משמח את שלך אשר בקרבך במקום אשר יבחר יקוק אלהיך לשכן שמו שם:

(יב) וזכרת כי עבד היית וגו'. על מנת כן פדיתך, שתשמור ותעשה את החוקים האלה: פ